

УДК 336.717.13

ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ДЕПОЗИТНОГО РИНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Масюк Ю.В., Моголівець Н.В.

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

У статті досліджено основні напрями діяльності банківських установ щодо залучення тимчасово вільних грошових коштів населення, вплив сучасного розвитку економіки на розвиток вітчизняного депозитного ринку. Визначено фактори, що перешкоджають розвитку даного сектору фінансового ринку, та розроблено рекомендації щодо підвищення ефективності залучення грошових коштів. Виявлено, що головним інструментом розвитку банківської діяльності у сфері депозитних операцій є довіра населення до банківської системи в цілому.

Ключові слова: банк, депозит, банківські ресурси, депозитні операції, депозитна політика, депозитний ринок.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Основною складовою частиною ефективної діяльності банку є наявність достатнього обсягу депозитних ресурсів. Різка девальвація гривні, нестабільний стан банків, значна кількість банкрутств негативно вплинули на схильність суб'єктів до заощаджень. У банківському секторі склалася критична ситуація, коли вкладники, втративши довіру до банківських установ, почали забирати гроші з депозитних рахунків, а в умовах кризи це питання стає найбільш важливим, адже масове вилучення депозитів значно погіршує ліквідність банків. Отже, перед банками постало питання залучення нових коштів та утримання існуючих вкладників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед наукових досліджень депозитної діяльності банківських установ слід зазначити роботи А. Белоглазової, В. Вікулова, А. Вожжова, Н. Волкової, В. Геєця, О. Дзюблюка, С. Козьменка, П. Конюховського, В. Корнєєва, А. Кононенко, В. Купчинського, К. Ларіонової, А. Морозова, Г. Панової, Ю. Половнєва,

У своїх працях вони розглядали економічне значення депозитних операцій, їх вплив на ресурсну базу банку, технологію проведення депозитних операцій із фізичними та юридичними особами, але недостатньо уваги приділено саме проблемам розвитку та функціонування депозитного ринку України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є висвітлення основних тенденцій та перспектив розвитку депозитного ринку в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Специфікою банківської діяльності є те, що банк оперує переважно залученими коштами, тобто чужими грошима. Залучення вільних грошових коштів юридичних та фізичних осіб і виплати процентів обходяться банку відносно дешево, оскільки емісія власних цінних паперів або отримання кредитів на міжбанківському ринку є більш дорогими способами збільшення капіталу. Залучений капітал є найбільшою частиною зобов'язань банку – це кошти юридичних та фізичних осіб, залучені банком на депозити. Такі банківські операції називають депозитними, а саме – депозитним.

Депозит (із лат. – річ, віддана на збереження) – це економічні відносини щодо передачі

коштів клієнта в тимчасове користування банку. Особливість депозиту полягає в його роздвоєності в практичному застосуванні. По-перше, депозит є для вкладника потенційними грошима, вкладник може виписати чек і спрямувати відповідну суму в обіг. Але водночас «банківські гроші» приносять вкладнику дохід і виступають уже в ролі капіталу. Перевага депозиту перед готівкою в тому, що депозит приносить дохід у формі процента, а недолік – у тому, що процент депозиту нижчий порівняно з тим, який виплачують на капітал, якщо його позичити. Тому саме під час депозитних операцій дуже виразно виступає сутність комерційної діяльності банків – платити за депозит дешевше, а розміщувати його за вищу плату [3, с. 175].

Сьогодні українські банки постійно здійснюють пошук оптимального варіанту формування банківських ресурсів. Із погляду стабільності ресурсної бази і в цілому діяльності банку необхідно, щоб велику частину його ресурсів становили строкові вклади. Але, на жаль, нестабільність економіки, що має місце у нашій державі, не сприяє довірі вкладників вкладати свої кошти на тривалий термін у банк. Хоча, за оцінками вітчизняних експертів, «на руках» в українських громадян знаходиться великий потенціал грошових ресурсів, що становлять немалу частину грошового обігу і можуть бути розміщені в комерційних банках України [5, с. 168].

Після фінансової кризи банки України почали втрачати залучені кошти. У таких умовах банки потребують упровадження нової ефективної депозитної політики. Депозитна політика банку – це стратегія і тактика банку щодо залучення грошових коштів вкладників та інших кредиторів і визначення найефективнішої комбінації її джерел. Мета депозитної політики полягає в досягненні максимального прибутку за всебічного задоволення потреб клієнтів у депозитних послугах [5, с. 167].

Сучасні ресурсні проблеми банків обумовлені багатьма факторами як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. Процес поглиблення нестабільності світового та національного фінансового ринку ускладнив усю систему управління в банках України, у тому числі й систему формування їх ресурсної бази. Однією із суттєвих причин нарощування проблем у ресурсному забезпеченні банківської діяльності в Україні стало виперед-

ження темпів зростання банківських активів відносно темпів зростання рівня капіталізації.

Якщо поглянути на стан депозитних ресурсів у 2015 р., то обсяг депозитів фіз. осіб в українських банках в іноземній валюті зменшився більш ніж на 40% – до 13,7 млрд. дол. США (за даними НБУ). Вклади в національній валюті втратили менше – на 23% (195,3 млрд. грн.) [4].

Тенденція продовжилась і в 2016 р.: із початку року до 1 березня депозитний портфель коштів фіз. осіб у гривні зменшився на 3,8% – до 184,2 млрд. грн. При цьому депозитний портфель коштів українців в доларах США зменшився за той же термін, як і раніше, набагато більше гривневого – на 8,7%, до 12,5 млрд. дол. США. За даними НБУ, з початку року відтік депозитів із банківської системи країни становив 18 млрд. грн. В умовах про ведення військових дій на сході країни, підвищення темпів інфляції та збільшення кількості неплатоспроможних банків вкладники продовжують вилучати депозити з банків [4].

На думку експертів, саме вилучення українцями коштів із банківської системи – основний фактор, який диктує сьогодні більшість змін, що відбуваються в сегменті депозитів, і формує практично всі умови, які пропонують закладами банки.

В Україні в 2016 р. переважали строкові депозити, що становили 359,8 млрд. грн. (55%), тоді як поточні депозити – 300,3 млрд. грн. (45%). Із початку року частка строкових депозитів знизилась, а поточних – зросла на 7 п. п. через спад довіри до банків. Основну частину строкових депозитів (270,9 млрд. грн.) банки залучають у населення.

За листопад 2016 р. депозити фізичних осіб у національній валюті знизилися до -10,3%, до рівня 175,9 млрд. грн., тоді як падіння вкладів населення в іноземній валюті становило -33,1% – 9,2 млрд. дол. США станом на 01.12.2016 р. Проте в листопаді спостерігалось зростання гривневих вкладів фізичних осіб на 0,7% (у жовтні приріст становив 2,8% – місячний максимум 2016 р.).

Аналіз тенденцій депозитного ринку в Україні в 2016 р., показав, що частка коштів, залучених в іноземній валюті, є значною та становить 48% (рис. 1). Причинами цього стали девальвація національної валюти та зростання рівня доларизації клієнтського портфеля [1].

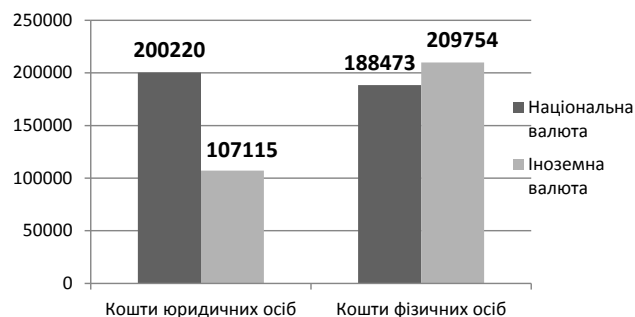

Рис. 1. Структура депозитів банків України у розрізі валюти станом на кінець 2016 р., млрд. грн.

Станом на 31.12.2016 р. валютна структура загального депозитного портфелю України на 52% (388,7 млрд. грн.) складалась із гривневих вкладів, а 48% (316,8 млрд. грн.) становили вклади в іноземній валюті. Падіння обсягу валютних

вкладів продовжувалось, хоча нижчими темпами, ніж у першій половині року. Відтік валютних депозитів продовжується з огляду на зарегульованість валютного ринку і високі інфляційні очікування (які, втім, менші, ніж були раніше, у період зимового курсового обвалу).

Обсяг грошової маси в грудні зріс на 1,9% (із початку року – на 3,4%) – до 988,9 млрд. грн. Це стало можливим завдяки зростанню залишків на рахунках фізичних осіб у національній валюті на 7,2% (із початку року зафіксовано зменшення на 3,8%) – до 188,5 млрд. грн. та на рахунках юридичних осіб у національній валюті на 6,3% (із початку року на 17,9%) – до 200,2 млрд. грн. Обсяг депозитів фізичних осіб у національній валюті без урахування коштів у банках, які визнано неплатоспроможними та перебувають у стадії ліквідації, у грудні збільшився на 10,7% – до 186,3 млрд. грн. Обсяг депозитів фізичних та юридичних осіб у національній валюті за місяць збільшився на 6,7% (із початку року на 6,2%) – до 388,7 млрд. грн.

Обсяг депозитів в іноземній валюті за грудень зменшився на 5,2% (із початку року на 32,1%) – до 13,2 млрд. дол. США (у доларовому еквіваленті), у тому числі фізичних осіб – на 4,8% (із початку року на 36,3%) – до 8,7 млрд. дол. США, юридичних осіб зменшився на 5,9% (із початку року на 22,0%) – до 4,5 млрд. дол. США. Обсяг депозитів фізичних осіб в іноземній валюті без урахування коштів у банках, які визнано неплатоспроможними та перебувають у стадії ліквідації, у грудні збільшився на 0,9% – до 8,6 млрд. дол. США [4].

Для успішного функціонування та розширення діяльності банківської установи недостатньо залучати кошти за нижчою ціною, а розміщувати за вищою, для цього необхідно створювати ефективну систему менеджменту банку. Для підтримки своєї конкурентоспроможності банки вимушені пропонувати своїм клієнтам все нові послуги, застосовувати різноманітні фінансові інструменти та розширювати свою діяльність.

Перспективний напрям удосконалення депозитних операцій – розширення кола депозитних рахунків клієнтів із різноманітним режимом функціонування, що надає вкладникам банку додаткові можливості щодо використання своїх коштів із прийнятним рівнем доходів.

З метою оптимізації депозитного портфеля та для забезпечення більшого надходження коштів на строкові та ощадні депозити можна рекомендувати спрощення режиму функціонування відповідних рахунків, тобто порядку зарахування коштів на вклади, видачі готівки та перерахування з депозитних рахунків. Слід більш широко застосовувати строкові вклади з додатковими внесками, а також скоротити обмеження на здійснення розрахунків із використанням коштів, що містяться на ощадних та строкових депозитах. У перспективі чітке розмежування різних видів депозитів – до запитання, строкових, ощадних – буде поступово зникати, що підтверджується досвідом комерційних банків розвинених країн, де все більше розширюється сфера застосування змішаних типів рахунків.

Ефективність управління та функціонування комерційного банку значною мірою визначається ефективністю реалізації депозитної політики. Слід зазначити, що сьогодні, на жаль, основним

ефективним важелем депозитної політики банків України, що певним чином впливає на процес залучення депозитів, залишається процентна політика. Населення прагне вкласти свої кошти під великі відсотки, але не кожен українець знає, що чим більша процентна ставка, тим більше ризик, тому що банк, у якого ставки за депозитами більше, ніж середні ставки інших банків, може і не повернути ці кошти.

Серед зовнішніх політичних чинників, що безпосередньо впливають на формування ресурсної бази вітчизняними банками, можна виділити зовнішні відносини нашої держави з іншими країнами та міжнародними організаціями. Такими відносинами є зв'язки з Міжнародним валютним фондом. Відмова або погодження МВФ надати державі кредити сприяють зменшенню або збільшенню валютних надходжень у країну, що спричинює адекватну зміну грошової бази НБУ та пропозиції грошей.

До зовнішніх правових чинників слід віднести Базельську угоду про єдині міжнародні стандарти достатності капіталу банків та інші загальноприйняті міжнародні акти та правила (міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності, директиви Базельського комітету з банківського нагляду), які потрібно враховувати під час встановлення економічних нормативів, зокрема вимог до достатності банківського капіталу, ліквідності, управління ризиками тощо. Дотримання цих вимог є ключовою передумовою стабілізації банківської діяльності як необхідної передумови зростання довіри до банків та формування депозитних ресурсів.

Отже, депозити є важливим джерелом формування банківського капіталу. Однак їм притаманні певні вади. По-перше, депозитне залучення коштів пов'язане зі значними маркетинговими дослідженнями, грошовими та матеріальними витратами банків. По-друге, одну частину залучених коштів банки повинні зберігати в Національному банку України, а за іншу – здійснювати платежі до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. По-третє, депозитне залучення коштів залежить переважно від ініціативи потенційних вкладників, а не від банку, якому часто буває важко, а то й неможливо здійснити оперативне залучення коштів у вклади. І, на-

решті, варто врахувати обсяги тимчасово вільних грошових коштів у межах окремо взятого регіону та країни загалом.

Таким чином, політика депозитного формування банківського капіталу має бути спрямована на всебічне розширення безготівкової сфери розрахунків населення, забезпечення різноманітності умов банківських депозитів, які б урахували потреби всіх соціальних верств та вікових категорій населення.

Для того щоб підвищити довіру до банківської системи, необхідно: стабілізувати та поліпшити політичну ситуацію в країні; ефективно використовувати можливості держави щодо рекапіталізації проблемних банків; створити достовірний об'єктивний централізований інформаційний ресурс, в якому буде постійно оновлена інформація про реальний стан справ в економіці України та її галузях; відновити довіру населення до національної грошової одиниці України – гривні, стабілізувавши її курс; банкам зосередитися на своєму іміджі в суспільстві, адже репутаційний ризик наразі є найбільш загрозливим, а репутацію банку створює його персонал; налагодити систему гарантування вкладів населення.

Із метою оптимізації депозитного портфеля та для забезпечення більшого надходження коштів на депозити можна рекомендувати спрощення режиму функціонування відповідних рахунків, тобто порядку зарахування коштів на вклади, видачі та перерахування з депозитних рахунків.

Висновки з цього дослідження. Чим стабільніша економіка в країні і послідовніше фінансова політика державних органів та фінансових установ, тим більша довіра осіб, які володіють тимчасово вільними коштами, і тим охочіше вони звертаються до банківських установ для укладання депозитних договорів та розміщення своїх капіталів. Таким чином, за результатами проведеного дослідження можна побачити, що наразі депозитний ринок України перебуває у стані стабілізації після негативних наслідків фінансової кризи. Відбувається поступовий розвиток вкладних операцій, зростає кількість депозитів на території України, збільшується обсяг строкових депозитів, але переважна більшість клієнтів фізичних осіб все ж обирають депозитні програми із залученням коштів в іноземній валют.

Список літератури:

1. Корнилюк Р. Аналітичний огляд банків України «Депозити 2016» / Р. Корнилюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: bankografo.com
2. Банки не снижают максимальную доходность по вкладам – мнение экспертов [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://www.prostobank.ua/depozity/stati/banki_ne_snizhayut_maksimalnye_dohodnosti_po_vkladam
3. Банківські операції: [підручник] / А.М. Морозов, М.І. Савлук [та ін.]; за ред. д.е.н., проф. А.М. Мороза; 2-ге вид. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 476 с.
4. Річний Звіт НБУ за 2016 рік / Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
5. Труш Г.В. Трансформація депозитної політики комерційних банків / Г.В. Труш // Збірник матеріалів міжнародної практичної Інтернет-конференції. – Дніпропетровськ, 2013. – С. 166-168.

Масюк Ю.В., Моголивец Н.В.

Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ОТЕЧЕСТВЕННОГО ДЕПОЗИТНОГО РЫНКА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Аннотация

В статье исследованы основные направления деятельности банковских учреждений по привлечению временно свободных денежных средств населения, влияние современного развития экономики на развитие отечественного депозитного рынка. Определены факторы, препятствующие развитию данного сектора рынка, и разработаны рекомендации по повышению эффективности привлечения денежных средств. Выявлено, что главным инструментом развития банковской деятельности в сфере депозитных операций является доверие населения к банковской системе в целом.

Ключевые слова: банк, депозит, банковские ресурсы, депозитные операции, депозитная политика, депозитный рынок.

Masyuk Yu.V., Mogilevets N.V.

Dnipropetrovsk State Agrarian and Economical University

THE TRENDS OF DOMESTIC MARKET DEPOSIT IN MODERN CONDITIONS

Summary

In the article the main activities of banking institutions to attract temporarily free funds of the population, the impact of modern economic development to the development of the domestic deposit market. The author of the factors hindering the development of this sector of the financial market, and recommendations for improving the efficiency of raising funds. Revealed that as the main instrument of banking activities in the field of deposit operations is confidence in the banking system as a whole.

Keywords: bank deposit, bank resources, deposit operations, deposit policy, deposit market.